

A kulturális antropológia „kulturális forradalma”

Beszélgetés Ratkó Lujza néprajzkutatóval

Buji Ferenc: *A néprajztudomány, amelynek pályája olyan különböző rendszereken ívelt át, és pedig gyakorlatilag zavartalanul, mint a Bach-korszak, a kiegyezés korát követő boldog békeidők, a Horthy-rendszer vagy a bolsevizmus és az egyre inkább felpuhuló szocializmus, a rendszerváltás időszakát csak komoly sebekkel élte túl, és úgy tűnik, jelenleg végnapjait éli. Kihívója, a kulturális antropológia mára ellenben a humán tudományok integráns részévé vált. A rendszerváltás körüli években a kulturális antropológia szinte a semmiből robbant be a magyar tudományos közéletbe, és rögtön egy igazi palotaforradalommal debütált a néprajztudomány ellenében. Az 1990-es években két nagyobb szabású vita is folyt a két diszciplína képviselői között. Hogyan törtek ki ezek a viták, milyen fórumon zajlottak, és kik voltak a résztvevői?*

Ratkó Lujza: E viták közvetlen előzményének talán az a konferencia tekinthető, amelyet még a rendszerváltás előtt, 1988 őszén a Magyar Tudományos Akadémián rendeztek a tudományág helyzetéről: addig elért eredményeiről, a néprajzi kutatások elméleti-módszertani kérdéseiről és a diszciplína jövőbeli feladatairól. A tanácskozásnak a helyzetfelmérés és számvetés sürgető igénye mellett a néprajz kutatási tárgyának, a paraszti kultúrának egyre gyorsuló modernizálódása, a néphagyományok rohamos eltűnése adott különös aktualitást. Ezen az országos szakmai fórumon hangzott el a manapság inkább már csak politikusként ismert, de korábban etnográfusként, kulturális antropológusként komoly tudományos-oktatói pályát befutó Niedermüller Péternek egy erősen kritikus előadása a néprajztudományról és a modern antropológiai szemléletváltás szükségességéről. Az előadás ekkor még visszhang nélkül maradt, de egy évvel később nyomtatásban is megjelent az éppen akkor induló *Budapesti Könyvszemle*, ismertebb nevén a *BUKSZ* legelső számában, és így már valóban váltott ki reflexiókat: a néprajz olyan jeles képviselői szóltak hozzá az íráshoz, mint az építészettudató Barabás Jenő vagy az Afrika-kutató etnológus, Sárkány Mihály. A két diszciplína közötti ellentétek sajátos erdélyi vetületét, olykor személyeskedést sem nélkülöző feszültségeit világította meg az erdélyi folklórkutatás nagyasszonyának, Nagy Olgának, illetve a csíkszeredai Kommuni-

kációs Antropológia Munkacsoport tagjának, Magyar Vincze Enikőnek a szóváltása. Ez az 1989 és 1991 között mindössze hét írást eredményező, inkább gyér „levélváltásnak”, mintsem valódi vitának nevezhető polémia végül érdemi eredmény nélkül maradt abba.

Sokkal intenzívebb volt 1994-ben a *Replika* hasábjain *A kultúrákutatók esélyei* címen zajló vita, amelynek vita-indító tanulmányát ugyancsak Niedermüller Péter jegyzi. A folyóirat kifejezetten azzal a céllal tette közzé az írást, illetve a felkért hozzászólók reflexióit, hogy – megfogalmazásuk szerint – oldják a „megmerevedni látszó álláspontokat”, és keressék a továbblépés útjait. Ez a kezdeményezés már élénk szakmai vitát váltott ki, számos hozzászólóval mind a néprajz, mind az antropológia oldaláról.

Végül meg kell említenünk a Hofer Tamással, a Néprajzi Múzeum akkori főigazgatójával, az ELTE Kulturális Antropológia Tanszékének docensével készített meglehetősen hosszú interjút, amely ugyan közvetlenül nem kapcsolódott egyik vitához sem, de amely mégis azok apropóján született. Hofer Tamás – a méltó beszélgetőtársnak bizonyulva, kiválóan kérdező Csáky Marianne kérdéseire válaszolva – széles európai kitekintéssel, a problémák árnyalt megközelítésével, egyfajta bölcs „pontifex maximusként” igyekezett hidat verni a két diszciplína között.

Mi volt a végkimenetele és hosszabb távú eredménye ezeknek a vitáknak?

Ezek a viták, már ahogy az ilyenkor lenni szokott, eredménytelenül zárultak, legalábbis abban a tekintetben, hogy sem a néprajz, sem az antropológia képviselőinek az álláspontja nem közeledett a másikéhoz. Az antropológia – Niedermüller Péter nagy ívű tanulmányai révén – egyfelől éles kritikát gyakorolt a néprajztudománnyal szemben, másfelől nagy erővel fogalmazta meg a maga álláspontját, szemléletét, amire viszont a néprajz nem tudott hasonló színvonalú választ adni: noha az egyes rész-kérdésekre adekvát válaszai születtek, elméleti tisztázatlanságai miatt mégis védekező állásba szorult. Nem csoda, hiszen történetének kétszáz éve alatt az időnként lezajló szakmai viták a tudományág keretein belül maradtak, és így nem volt felkészülve egy ilyen, a létét is kétségbe vonó,

kívülről jövő támadásra. Váratlanul érték a számára merőben új perspektívából megfogalmazott vádak, az antropológia tudományos – vagy tudományosnak látszó – érvekkel indított forradalmi ostroma. Niedermüller Péter ugyanis az antropológia képviselőjében imponáló tájékozottsággal, széles intellektuális eszköztárral egyfajta „kulturális forradalmat” indított a néprajztudomány ellen. A néprajz viszont sem a vita kapcsán, sem a későbbiekben nem nézett szembe az őt ért – sok tekintetben jogos – kritikával, vagyis nem tisztázta és nem fejtette ki a Niedermülleréhez hasonló alapossággal a maga álláspontját általában és a kulturális antropológiával szemben különösen. Mivel elmulasztotta megfogalmazni a két diszciplína közötti különbséget, így magától értetődően elmaradt az antropológia etnográfiai kritikája is. Más szavakkal úgy is mondhatnám, hogy az etnográfia – némileg homokba dugva a fejét – megelégedett azzal, hogy valamilyen szinten elhatárolódott az antropológiától. S bár a vita formális értelemben sikertelen volt, mert hiszen egyik fél álláspontja sem közeledett a másikéhoz (bár Niedermüller Péter bizonyos engedményeket tett vitázó tanulmányában), maga a forradalom az antropológia részéről nagyon is sikeresnek bizonyult. Azt azonban tudnunk kell, hogy az efféle nagy paradigmaváltások – legalábbis a humán tudományok terén – nem annyira az érvek és ellenérvek csatájában dőlnek el, hanem valójában a szakmai-tudományos harcmezőn kívül: mindig az aktuális Zeitgeist az, amely a vele összhangban álló újabb és újabb paradigmáknak zöld utat ad.

E vitáknak tehát nem volt eredménye, következménye viszont annál inkább. Ami a néprajzot illeti, elmulasztotta azt a történelmi pillanatot, amelyben a nyugatról importált, előretörő új diszciplínával szemben meghatározhatta, illetve újrafogalmazhatta volna saját identitását, és így egyrészt kisebb-nagyobb módosításokkal megpróbálta folytatni azt, amit addig is tett, másrészt az antropológia hatására új kutatási témákat keresve – csöndesen, anélkül talán, hogy maga is észrevette volna – megindult az „antropologizálás” útján. Ugyanakkor az antropológia, nem elégedvén meg a „korszerűségéből” fakadó helyzeti előnyével, forradalmi hevületében hegemoniára tört, és a kultúrakutatás címén magának vindikálta a néprajztudomány szakterületét, a népi kultúrát is. Ennek a törekvésnek meg is volt a maga eredménye, hiszen már a vitákkal egy időben, 1990-ben az ELTE-n, 1992-ben pedig a Miskolci Egyetemen megkezdődött a kulturális antropológia felsőfokú oktatása, és ezzel párhuzamosan, a 90-es években lezajlott a diszciplína intézményesülése, elsősorban az egyetemi képzésekhez kapcsolódva, de ekkoriban alakult meg itthon – a fent említett csíkszeredai munkacsoport után csaknem két évtizeddel – a Magyar Kulturális Antropológia Társaság is.

Ez a folyamat mára már ott tart, hogy a határainkon innen és túl működő néprajzi intézetek, tanszékek mind-egyikének a nevében ott van az „antropológia” megnevezés is. Az egyetlen kivétel a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke, amelynek a nevében nem szerepel, de a néprajzi tárgyak mellett mégis az oktatás meghatározó szegmensét képviseli a kulturális antropológia. A néprajz háttérbe szorulásának folyamatát az is jól jelzi, hogy az egyetemi szakdolgozatok, doktori disszertációk témái az utóbbi években már többségében az antropológia köréből kerülnek ki. A népi kultúrának legfeljebb csak az agonizálási folyamata, jelenkori maradványai tarthatnak számot érdeklődésre a roppant divatos „változásvizsgálatok” címén.

A népviselet és a mai divat különbsége jól szemlélteti a néprajztudomány és a kulturális antropológia kutatási területe közötti eltérést
Fotó: Ratkó Lujza archívumból

Pontosan mi volt a különbség e két diszciplína között?

A felületes szemlélő számára úgy tűnhet, hogy a két tudományág között nem volt és nincs lényeges különbség, hiszen mindkettő kultúrakutatással foglalkozik. Nem kell azonban nagyon mélyre ásni ahhoz, hogy lássuk az alapvető különbségeket. A néprajztudomány tárgya fennállása óta a népi kultúra volt, ezzel szemben az antropológia Magyarországon elterjedt formája döntően, ha nem kizárólagosan a jelen kultúrájával foglalkozott és foglalkozik. Ez a tény már önmagában is óriási különbséget jelent, hiszen a paraszti kultúra évszázados hagyományokon nyugszik, és ebből következik par excellence „hagyományörző” volta, vagyis ellenállása a változással szemben. Koherenciáját viszont nem tárgyi és eszmei megnyilvánulásainak változatlansága adja, hanem szerveződési elvének, mondhatni, belső kulturális logikájának stabilitása. Ezzel szemben a jelenkor modern kultúráját éppen ennek ellenkezője jellemzi, mert a változás lényegi természetét alkotja. A néprajz, amely egyébként történetének első szakaszában, nagyjából a XX. század első harmadáig még ugyancsak jelenkutatásként vizsgálta az akkoriban még virágzó népi kultúrát, arra törekedett, hogy a hagyományokat legteljesebb formájukban, in floribus ragadja meg. A végbemenő, egyre gyorsuló változások is ebből a szempontból, nem pedig önmagukban érdekelték: a polgárosodás, később pedig a modernizálódás jelenségeit mindig a kultúra ép vagy épebb formájához viszonyítva érzékelték és értékelték a hagyományos kultúra eróziójaként.

Ezzel szemben a modern kultúrát tanulmányozó antropológia nem tett és tesz különbséget a vizsgált jelenségek között, számára az egyik kulturális jelenséget a másiktól csupán az különbözteti meg, hogy „más”. Hangsúlyozottan értékeslemleges hozzáállásával viszont megfosztja a kultúrát a lényegétől: a kultúra lényege ugyanis mindig az értékteremtés. Az antropológia azzal, hogy bármilyen kulturális jelenséget vizsgálatra méltónak tart, és azt egyszerűen működési mechanizmusára redukálja, már eleve kivonja az érték fogalmát a választásából, és ezzel magát a kultúrát dekonstruálja; ezzel ellentétben a néprajztudomány kutatási tárgya már önmagában is értéket képvisel. Úgy kell ezt elképzelni, mint a klasszikus szépirodalom és a napilapok hírvivatainak különbségét: míg az egyik maradandó értékek hordozója, addig a másiknak csupán pillanatnyi, másnapra már elavuló érdekessége lehet. Vagy hogy egy másik példát említsek, a régi falusi lakodalmban a gyalogosan vonuló násznép utcai menetét a zenekar hagyományos menyasszonykísérő dallamokkal kísérte, amelyek legszebb példáit az erdélyi Mezőségről ismerjük. Ennek a szokásnak mai modern, városi megfelelője a „lakodalmas menetet” alkotó gépkocsik fülsértő dudálása, amit adott esetben a menyasszonyos kocsi után kötött sörsdobozok éktelen csörömpölése egészít ki. Hogy e két

azonos funkciójú, de nagyon különböző kulturális jelenség közül – amelyek természetesen arról a kultúráról állítanak ki bizonyítványt, amelyet képviselnek – egy diszciplína melyiket tartja vizsgálatra érdemesnek, az már önmagában is értékválasztás. Mivel a kulturális antropológia nem rendelkezik azzal a tudományos eszköztárral, amelynek révén képes lenne különbséget tenni a múlt népi kultúrája és a jelen populáris tömegkultúrája között, a lakodalmas meneteknek ebben a változásában nem látja a szegényedés, az értékvesztés, a romlás jelét. Számára a kultúra egy axiológiailag homogén massa, amelynek egyes részei csak annyiban különböznek egymástól, hogy mások.

Módszereit – például a terepmunka fontosságát – tekintve a két tudományág nagyon hasonló, még akkor is, ha az antropológia jellegzetes posztmodern tudományként új megnevezést és különös nyomatékot adott régóta alkalmazott triviális kutatási módozatoknak. Az olyan fogalmak, mint az „expresszív dialógus” vagy az „itt-lét” semmiképpen sem takarnak többet, mint a néprajzi gyűjtés évszázad óta bevált kérdezős-beszélgetős módszere, amellyel a néprajzkutató az úgynevezett adatközlőkkel beszélgetve, azok személyes életsorsán, tapasztalatain és tudásán keresztül vizsgálja a hagyományos paraszti kultúra sajátosságait, az emlékek családi és közösségi hagyományozódásának köszönhetően akár több emberöltőnyire is visszanyúlva az időben.

Miért vált a néprajztudomány időszerűtlenné és elavulttá? Miért volt szükség e komoly hagyományokkal és kiemelkedő tudósokkal rendelkező tudományág leváltására?

A tudományos közhiedelem szerint a néprajztudomány azért vált elavulttá, mert megszűnt az a kultúra, amelyet vizsgált, s mivel többé nincs mit kutatnia, elveszítette legitimitását. Ennek a gondolatnak a képtelenségét mi sem mutatja jobban, mint ha a régészettel vagy a történettudománnyal kapcsolatban állítanánk ugyanezt – hiszen azok a korok és kultúrák, amelyeket ezek a diszciplínák vizsgálnak, a népi kultúránál jóval korábban megszűntek, mégsem kérdőjelezi meg senki a létjogosultságukat! A paraszti életmód megszűnésével a néprajz előtt legfeljebb a terepmunka lehetőségei zárultak be, ami persze így nem is igaz, mert a fehér foltnak számítók, főként határon túli területeken a legidősebb generációktól még mindig bőven lenne mit gyűjteni. Feltehető a kérdés: ha a történettudomány vizsgálhatja retrospektíve a közelmúltban „elmúlt” szocializmus időszakát, akkor a néprajztudomány miért nem vizsgálhatja ugyanezt a korszakot a paraszti kultúra szemszögéből? Egyáltalán: miképpen engedhető meg, hogy egy olyan markáns és jól körülhatárolható, több évszázados történelmi-kulturális jelenség, mint a népi kultúra, diszciplína nélkül maradjon?

Már ezekből a megjegyzésekből is nyilvánvaló, hogy a néprajz – noha úgy igyekeztek beállítani – nem szakmai-tudományos okok miatt vált elavulttá. Korszerűtlenné válásának hátterében tudományon túli kultúrpolitikai, társadalmi és ideológiai okok állnak. Ilyen például a legutóbbi évtizedekben elterjedt, a társadalomtudományokra is jelentős hatást gyakorló posztmodern ideológia, amely a kulturális antropológia forradalmi lendületét is adta, és amely még napjainkban is rányomja bélyegét a tudományos közgondolkodásra. Az antropológia korábban azzal vádolta a néprajzot, hogy az elmúlt évszázadban az éppen regnáló ideológiák szolgálatába állt – közben megfeledezett arról a tényről, hogy ő maga nemcsak hogy szolgálja, de egyenesen egyik zászlóvivője és erőszakos terjesztője volt a korszakot meghatározó posztmodern ideológiának. És ahogy a néprajz elavulttá válásának nem szakmai okai voltak, úgy az antropológia korszerűsége és sikere sem tudományos értékeiben, hanem a korszakellenességük való megfelelésében rejlik.

Ebből következik a második kérdésre adandó válasz is: a néprajz leváltása tudományos szempontból egész egyszerűen nem indokolható és nem is érthető, hiszen a jelen kultúrájával foglalkozó, pusztán annak működési mechanizmusa iránt érdeklődő antropológia egyetlen ponton sem tudja helyettesíteni. Míg a néprajz a magyarság történelmének egy sajátos területét vizsgáló történet-tudomány, addig a jelenkutató antropológia a szociológiához áll közel; a két diszciplínának nemcsak a tárgya, hanem a funkciója is teljesen más. Ami miatt mégis kiszorulófélben van a néprajztudomány a humán tudományok köréből, az a néprajznak a jelenlegi kulturális-társadalmi folyamatokkal való inkompatibilitása, hiszen érték-köz-pontúságával, a nemzeti történelemhez és kultúrához való kötődésével, a szó szoros értelmében vett „hagyományörzésével” egy letűnt világ képviselője. A néprajztudomány tehát korszerűtlenné vált, de ne feledkezzünk meg arról, hogy az elavultság és a korszerűség nem axiológiai kategória – hiába próbálta ekként feltüntetni a kulturális antropológia.

Mi az a plusz, amit a kulturális antropológia hozzá tudott tenni a néprajztudományhoz? És mi az, amit elvesz belőle?

Úgy gondolom, hogy a kulturális antropológia semmit nem tudott hozzátenni a néprajztudományhoz; egyetlen olyan új dologgal sem tudott szolgálni, ami a néprajzon belül ne lett volna meg. A két diszciplína egyébként is olyanira különbözik egymástól mind tárgyában, mind szemléletében, mind céljait illetően, hogy nem látok kapcsolódási lehetőségeket közöttük. Az antropológia egyszerűen trónkövetelőként a néprajz helyére lépett. A kiszorítás stratégiáját alkalmazva mind az oktatás, mind

a muzeológia területén beférkőzött a néprajz intézményeibe, és a maga preferenciáit alkalmazva gyakorlatilag már csaknem teljesen átvette a néprajz helyét – tegyük hozzá, hogy a más kiutat nem látó vagy a kiutat éppen az antropológia irányában kereső néprajzosok többségének asszisztálásával. Mint ahogy Niedermüller Péter maga is megfogalmazta az egyik tanulmányában: „az antropológiai megközelítések [...] egyre határozottabban nyomulnak be a néprajzelmélet sáncai közé”. Valójában azonban a néprajz részéről még a sáncépítés is elmaradt...

Az antropológia a néprajz helyettesítésére irányuló törekvését a „kulturakutatás” megtévesztő jelszavával véli indokolni és legitimálni, mondván, hogy mindketten a kultúrával foglalkoznak, de a klasszikus néprajztudomány elavult struktúráját az antropológia korszerű, új módszerekkel váltja fel. Csakhogy a kulturakutatásra mint a két

A faldíszítés hagyományos népi és jelenkori populáris módja
Fotó: Rátkó Lujza archívumból

Az új élet és a termékenység szimbólumaként a tradicionális hímes tojások szorosan kapcsolódtak a húsvét gondolatköréhez, míg a modern „hímesek” az egyéni ötletek, sokszor a poénok világához tartoznak
Fotó: Ratkó Lujza archívumból

tudományág közötti azonosságra hivatkozni teljességgel megtévesztő, hiszen mint már láttuk, az azonosság csupán névleges, a kettő alapjaiban különbözik egymástól. Hogy mennyire távol esik a két kultúrafelfogás egymástól, azt ékesen bizonyítják a Miskolci Egyetem, illetve az ELTE honlapján olvasható ajánlások arról, hogy a kulturális antropológiai képzés után milyen területeken helyezkedhetnek el a hallgatók: a vállalati szférában a marketing és a HR területén, területfejlesztési projektek intézésére az önkormányzatoknál, civil szervezetekben vagy akár a társadalomirányítás szervezeteiben és intézményeiben, a civil-nonprofit szektorban, végül kulturális, művészeti, közművelődési, közgyűjteményi és tömegkommunikációs területen. Ezzel természetesen önmagában nem lenne semmi baj, csak nem igazán világos, hogy az ilyen képzést nyújtó kulturális antropológia milyen alapon kívánja átvenni a néprajzi képzés helyét. A két diszciplínának tehát megvan a maga jól körülhatárolható területe, mindkettőnek megvan a maga létjogosultsága, de egyik sem helyettesíthető a másikkal.

Az eddig elmondottakból úgy tűnik, hogy a néprajztudomány nem volt képes arra, hogy a kulturális antropológia oldaláról érkező kihívást megfelelően kezelje, és ez nemcsak a néprajztudományra volt végzetes hatással, de magára a népi kultúrára is, amely ilyen módon gyakorlatilag elveszítette „saját” diszciplínáját, és így kikerült a tudományos kutatás fókuszából. Eltekintve attól a specifikus történelmi helyzettől, amelyben ez a forradalmi változás végbement, ön szerint mi a felelőssége a néprajztudománynak abban, hogy ilyen helyzet egyáltalán előállhatott? Van-e valami, amit a közel két évszázados múltja alatt elmulasztott a néprajztu-

domány, és milyen irányban kellene továbbfejlődnie ahhoz, hogy visszaszerezze korábbi pozícióját a humán tudományok között?

A néprajztudomány felelőssége mindenekelőtt abban áll, hogy maga is áldozatul esett az antropológia propagandájának, és gondolkodás nélkül hitelt adott a saját legitimitását kétségbe vonó vádaknak. Hagyta, hogy az antropológia nagyon is „korszerű” eszméi, a két diszciplína különbségeit elmosó törekvései eltérítsék az identitását és legitimitását adó népi kultúrától. A latin mondás is úgy tartja, hogy többen imádják a felkelőt, mint a lenyugvó napot – úgy látszik, még akkor is, ha az a vesztüket okozza. A néprajz új, jelenkori kutatási témák keresésében, gyakorlatilag az antropológia utánzásában vélte megtalálni továbbélésének és megújulásának kulcsát. Nem vette, nem veszi észre, hogy ezzel önmagát számolja fel, hiszen önazonosságát mindig is kutatási tárgya, a népi kultúra határozta meg.

Hogyan állhatott elő ez a helyzet? Úgy, hogy hiányoztak azok a stabil tudományelméleti alapok, amelyeket a vita során az antropológia képviselői is számon kértek: azok az alapok, amelyek pontosan meghatározták volna a néprajz szemléletét, módszereit, kijelölték volna a tudományág kereteit. Nem voltak olyan elméleti szakemberei a néprajznak, akik ezt a munkát szisztematikusan elvégezték volna. Hiányoztak a valódi szakmai viták is, vagy ha voltak is polémiák, azok elvi tanulságai nem vagy nagyon kevésbé épültek be a tudomány gyakorlatába. Mindezen alapok nélkül a néprajz nem volt képes érvényes válaszokat adni a kor kihívásaira, így a népi kultúra megszűnésére sem. Végző soron úgy fogalmazhatnám meg, hogy hiányzott az önreflexió, ennek következményeként pedig a megváltozott körülményekre való adekvát reflektálás is.

Matyó menyecske QR-kódos „új köntösben” egy szamurájjal párosítva a Néprajzi Múzeum korábbi kiállításán
Fotó: Ratkó Lujza archívumból

Márpedig ahogy az embert, úgy a tudományt is csak az önreflexió viheti előre. Ezek a tényezők vezettek oda, hogy a néprajzos társadalom könnyű prédája lett az antropológiának, és feladta eredeti hivatását – és ezzel valójában cserben hagyta magát a népi kultúrát is.

A néprajztudomány pozíciója a humán tudományok között mindig is az aktuális kultúrpolitikai-ideológiai tényezők függvénye volt, e tekintetben tehát túl sok mindent nem tehet. Amit viszont megtehet, és meg is kellene tennie, ha nem akar csúfos véget érni és véglegesen beolvadni a kulturális antropológiába, hogy azt teszi, ami történettudományként magától értetődő feladata lenne. Vagyis a terepmunkával szemben a rendszerező-szintetizáló munkát előtérbe helyezve nekilát a múzeumokban, adattárakban felhalmozott óriási mennyiségű műtárgy és archivált anyag szisztematikus feldolgozásának és a ropant gazdagságú folklóranyag közkinccsé tételének. Meglehetősen abszurd ugyanis, hogy miközben a táncház- és kézművesmozgalom nyomán a népi kultúra revival-jelenségként markánsan jelen van a magyar közéletben,

nincs jelen egy olyan diszciplína, amely e jelenség történelmi forrásának, a népi kultúrának a szisztematikus feltárásával, elemzésével és közzétételével biztosíthatná az ehhez szükséges tudományos hátteret. Mindenekelőtt azonban, ami mindennél sürgetőbb feladata a néprajztudománynak, az a hiányzó elvi-ideológiai alapvetés pótlása, és pedig éppen az antropológiára reflektálva.

A kor divatos eszmeáramlataihoz kapcsolódó, az új tudományos trendet képviselő kulturális antropológia látószögéből a néprajz a maga konzervatív kultúrafelfogásával, avitt értékkeltségével, a divatjamúlt hagyományos paraszti kultúrához való ragaszkodásával jelenkorunkban már anakronizmusnak tűnik. De hogy a magyarság évszázados értékeit, a parasztság organikus tudását, a népi kultúra rendjét, a közösségi hagyományok megtartó erejét felmutató néprajztudomány mellett az „itt és most” kérészetű jelenségeit vizsgáló kulturális antropológia milyen tanulságokkal tud szolgálni, és értékvesztett, globalizálódó világunkban melyiknek van fontosabb szerepe, annak eldöntését az olvasó bölcsességére bízom.

Enteriőr, LélekFormák, II. Népművészeti Nemzeti Szalon 2023 kiállításról, 2023, Műcsarnok, Budapest

